

Editörden...

Kültür ve İletişim dergisi elinizdeki dokuzuncu sayısıyla birlikte beş yaşına giriyor. Geçtiğimiz dört yıl boyunca *Kültür ve İletişim*'de iletişim, medya ve film çalışmaları, kültür eleştirisi ve genel olarak toplumsal düşünce alanlarıyla ilgili kırkı aşkın makale yayınlandı. Bundan sonraki sayılarımızda da sosyal ve beşeri bilimlere ilişkin eleştirel ve özgün çalışmalara yer vermeyi sürdüreceğiz. Türkiye'deki bağımsız, akademik ve hakemli süreli yayın sayısının sınırlı oluşu, var olanların da yaşatılmasındaki ciddi zorluklar nedeniyle, *Kültür ve İletişim*'i akademik kurumsallaşma anlamında alçakgönüllü ama önemli bir katkı olarak görüyoruz. Bu nedenle dergimizin yaşatılmasına destek olan hakemlerimize, yazarlarımıza ve okurlarımıza içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu beş yıl yıllık dönem içerisinde karşılaştığımız en önemli sorun, pek çok akademik süreli yayının yaşadığı gibi derginin dağıtımına ilişkindi. Bu nedenle, size zamanında ulaşmanın en etkin yolu olan abonelik sisteminin etkin bir biçimde işlerlik kazanması *Kültür ve İletişim* için büyük önem taşıyor. Yayın hayatında olduğumuz beş sene içinde bizi yalnız bırakmayan okurlarımızın bu konuda duyarlılık göstereceklerine içtenlikle inanıyoruz.

Bu sayıda yer alan altı makaleden ilki Önder Erkarlan'ın "Ötekinin Temsili Açısından Salkım Hanım'ın Taneleri Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi" başlıklı yazısı. Erkarlan çalışmasında Salkım Hanım'ın Taneleri filminin analizini Greimas'ın yüzeyden derine doğru inen "söylem çözümlemesi", "anlatı çözümlemesi" ve "temel yapı (mantıksal-anlamsal yapı)

Bülent Çaplı
Editör

çözümlemesi"nden oluşan üç aşamalı göstergebilimsel yöntemini kullanarak gerçekleştiriyor. Çözümlemenin ilk iki aşamasında söz konusu filmin olay örgüsü içinde yer alan özneler arası eşitsiz güç ilişkileri ve bu ilişkiler içerisinde üretilen gösterenlerin işaret ettiği düz ve yan anlamlar, film boyunca karşımıza çıkan beş farklı kesit çerçevesinden aktarılıyor. Çözümlemenin son bölümünde ise, filmin konu aldığı 1940'ların Türkiye'si ve Varlık Vergisi uygulamalarının azınlık aileler üzerindeki etkileri, daha genel ve yapısal bir kapsam içerisinde değerlendiriliyor. Bu bağlamda, film içerisindeki etnik azınlık temsilleri, hem dönemin siyasal ve ekonomik politikalarıyla ilişkisi içinde hem de kültürel olarak "ötekilik" kavramına atfedilen nitelikler açısından inceleniyor.

Kültürel temsillere ilişkin olarak bu sayıda yer alan bir diğer yazı Laurence Raw'un "Educating People: Representations of National Identity in the İstanbul Military Museum and the Sofia Museum of National History" başlıklı makalesi. Raw, İstanbul Askeri Müzesi ve Sofya Ulusal Tarih Müzesi örneklerinden yola çıkarak her iki ülkedeki müze eğitimi dolayımı ile kurulan ulusal kimlik temsillerini ele alıyor. *Kültür ve İletişim*'in beşinci sayısında yayınlanan Bekir Onur'un müzelerin eğitici işlevine dikkati çeken yazısındaki argümanları, Raw kendi yazısında kültürel ayrımlaşmalara gerek duyan ulusal kimliğin oluşumu ve sabitliği konusuna taşıyor. Ulus devletin sembolik gösteri mekanlarından birisi olan müzeleri incelendiği bu yazının, her iki ülkede yerleşiklik kazanan milliyetçilik politikalarındaki benzerlik ve farklılıklara dikkati çekmesi açısından da ilginç olduğunu düşünüyoruz.

Bu sayıda yer alan bir diğer film incelemesi ise Nilgün Tatal ve Ruken Öztürk'ün birlikte yazdıkları "Rosetta: Birinci Dünyada İşsizlik ya da Küreselleşmenin Tahripkar Egemenliği" başlığını taşıyor. İşçi sınıfı ile ilgili belgeselleriyle tanınan Luc ve Jean-Pierre Dardenne'nin, 1999 Cannes Film Festivalinde Altın Palmiye alan filmleri Rosetta üzerine olan makale, filmin, küreselleşmeyle birlikte gündeme gelen yoksulluk ve işsizlik temalarını ele alma biçimleri üzerine bir değerlendirme niteliği taşıyor. Tatal ve Öztürk, yazılarında Rosetta üzerine Belçika, Fransa, A.B.D. ve İngiltere'deki sinema yayınlarında yer bulmuş farklı nitelikli eleştirileri değerlendirdikten sonra, "İşsiz Bir Kızın Doksan Dakikası" başlığı

altında küreselleşmiş sermaye karşısında filmin kahramanı Rosetta'nın "umutsuz" mücadelesini aktarıyorlar.

Şahinde Canbaz-Yavuz'un "Kültürler ve Zaman" başlıklı yazısında ise kültürlerarası farklılaşan zaman kavramı ve kategorileri konu alınıyor. Doğu-batı ikililiği içinden üretilen zaman algısındaki farklılaşmayı yazar, döngüsel zaman anlayışından modernitenin zaman anlayışına ve monokronik/polikronik zaman anlayışına kadar geniş bir yelpaze içinden aktarıyor. Zamanın günümüzde insanların biraradalıklarının bir aracı olmasından çıkıp, ayrıntılı hesaplama biçimleriyle insanları yöneten bir mekanizmaya dönüşmesinin incelendiği yazıda, zamana ilişkin ölçümlerin ekonomi, çevre, teknik donanım ve politik örgütlenmelerle yakından ilişkili olduğu vurgulanıyor. Kuşkusuz, bu değerlendirmelerin zaman kavramsallaştırması aracılığıyla doğu-batı ikililiğini yeniden üreten anlayışlara yönelik müdahaleler ışığında eleştirel bir biçimde okunması oldukça yararlı görünmektedir.

Bu sayıda yer alan bir başka makale Serdar Öztürk'ün "Enformasyon Toplumu Yaklaşımı ve İnternet: Dil Öğreten Web Sayfaları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı yazısı. İnternetin başını çektiği yeni enformasyon teknolojileri hakkında enformasyon toplumu kuramcılarının görüşleri ve onlara yönelik olarak geliştirilen eleştiriler, yabancı dil öğretimini amaçlayan web sayfaları üzerine yapılan gözlemler değerlendiriliyor. Öztürk makalesinde giderek artan internet kullanımıyla birlikte gündeme gelen serbest bilgi akışının mümkün olduğuna dair iddiaların, çoğunlukla ticari oluşumların engeline takıldığını vurguluyor. Yazarın örnek olay incelemesinden elde ettiği bulguların internetin eğitim amaçlı kullanımının günümüzdeki durumunu belirlemede de yarar sağlayabileceğini düşünüyoruz.

Son makalemiz ise Mehmet Yüksel'in "Endüstriyel Mülkiyet Haklarının Sosyo-Kültürel Temelleri" başlıklı yazısı. Bir mülkiyet türü olarak ortaya çıkışından itibaren endüstriyel mülkiyeti etkileyen sosyo-kültürel ve ekonomik koşulları inceleyen Yüksel, endüstriyel mülkiyet hakları ile kapitalist sanayileşme arasındaki sıkı ilişkileri ortaya koyuyor. Patent ve markalar üzerindeki

mücadelenin sertivenini Venedik, İngiltere ve ABD örnekleriyle aktardıktan sonra yazar, günümüz kapitalist toplumlarında malların kitlesel üretim ve dağıtımının giderek artmasıyla markaların ticaret ve ekonomi için yapısal önemini vurguluyor.

Son olarak bu sayıda kitap eleştirisi bölümüne yer vermiyor, bunun yerine Nilgün Tatal'ın günümüzün önemli iletişim kuramcılarında olan Armand Mattelart'la yaptığı söyleşiyi yayınlıyoruz. Türkçe literatürde *Beyin İğfal Şebekesi, İletişim Kuramları Tarihi ve İletişimin Dünyasallaşması* gibi kitaplarıyla tanıdığımız Mattelart, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın desteğiyle dört yıl önce kurulmuş olan Kültür Girişiminin, 22 - 24 Kasım tarihleri arasında The Marmara Oteli'nde düzenlediği ve Türkiye ile Avrupa Birliği üyelerinin kültürel koşullarının karşılaştırılmasını amaçlayan "Kültürel Açıda Avrupa Birliği'ne Yaklaşım" sempozyumunda, "Türkiye ve AB'de Kültürel Yaklaşım Sorunları" başlıklı oturumda konuşma yapmak üzere İstanbul'a geldi. Mattelart okuyacağımız bu söyleşide, küreselleşme bağlamında iletişim politikaları, uluslararası medya kuruluşları ve bunların gösterdiği tekelleşme eğilimleri ve yeni iletişim teknolojinin kuralılaşdırılması üzerinde dururken son döneme damgasını vuran 11 Eylül saldırısına ilişkin değerlendirmelerini de bizlerle paylaşıyor. Buradan bir kez daha Nilgün Tatal'a Mattelart'la *Kültür ve İletişim* dergisi için yaptığı bu iletişim ve dünya düzeni hakkındaki söyleşi için teşekkür ediyoruz.

Kültür ve İletişim dergisi, demokratik ve katılımcı örgütlenme politikasına sahip olduğu için, dergi editörü her dört sayıda bir değişmekteydi. Ancak, önümüzde günlerde yurtdışında bulunacağım için derginin editörlüğüne bu iki sayının ardından, bir sayılık kısa bir ara veriyorum. Bana bu konuda anlayış gösteren ve destek olan yayın kurulu üyesi arkadaşlarıma ve özellikle de önümüzdeki sayıda dergiye editörlük yapmayı kabul eden Ayşe İnal'a çok teşekkür ederim.

Ötekinin Temsili Açısından Salkım Hanım'ın Taneleri Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Özet

"Ötekilik" kavramı yalnızca etnik azınlıkları değil, aynı zamanda dinsel ve ırksal farklılıkları, cinsel tercihleri, marjinalliği, alt kültürleri de kapsar ve üzerinde konuşulması hassas bir konudur. Bu çalışma kapsamında, Türk Sineması'nda "ötekilik" kavramını içeren pek az filminden biri olan Salkım Hanım'ın Taneleri (Tomris Giritlioğlu), inceleme nesnesi olarak seçilmiş ve Greimas'ın yüzeyden derine doğru üç aşamalı göstergibilimsel yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Ancak, bu çözümlmeye geçilmeden önce, filmin öykü sürecel evreni içinde yer aldığı 1940-45 yılları arasında Türkiye'sinin sosyal ve politik durumunun genel hatlarıyla da olsa incelenmesi, filmin can alıcı noktası olan 1942 Varlık Vergisi sebebiyle kaçınılmaz olmuştur. Bu çalışmada aynı zamanda öznelerin, ekonomik güç, cinsellik, yaşam, ölüm gibi değişkenlerle ilişkileri dizgeleştirilmiş, bunun yanında iktidar ve ekonomik azınlıklar arasındaki ilişkiler formüle edilerek, ekonomik ve politik bağdantılar kavramsallaştırılmıştır.

Önder Erkarlan
İzmir Yüksek
Teknoloji Enstitüsü
Mimarlık Fakültesi,
Endüstriyel Tasarım
Bölümü

A Semiotic Analysis of Salkım Hanım'ın Taneleri: The Representation of the Other

Abstract

"Otherness" does not only involve ethnic minorities; covering also the religious and racial differences, sexual preferences, marginalities, sub-cultures, it deserves a sensitive approach. This paper chooses as the object of analysis one of the few Turkish movies dealing with the concept of "otherness," Salkım Hanım'ın Taneleri (Tomris Giritlioğlu, 1999), and aims to analyse it in the light of Greimas' methodology based on the three-phase semiotic approach from the surface to the depth of semantic structures. It became inevitable, first, to take a brief look at the social, political and economic situation in Turkey between 1940 and 1945 since the main story of the film was based on the Wealth Tax imposed mostly upon the ethnic minorities living in Turkey in 1942. The paper then moves on to the analysis of the subjects' relations with economic power, sexuality, life and death along with a formulation of the interconnections among power, ideology, and the ethnic minorities through the conceptualizations of the political and economic relations in society.